

VILÁG- TÖRTÉNET

10. (42.) évfolyam 2020. 3.

A BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK FOLYÓIRATA

- **GÉRAUD POUMARÈDE**
A KONSTANTINÁPOLYI FRANCIA DIPLOMÁCIA
ÉS A MAGYARKÉRDÉS A RÁKÓCZI-SZABADSÁGHARC KORÁBAN
- **ELISABETH SAÏH – TÓTH FERENC**
RODOSTÓTÓL PÁRIZSIG
- **TÜSKÉS GÁBOR**
A NEMZETI IDENTITÁS TÖRTÉNETI KONSTRUKCIÓJÁHOZ
- **TAKÁCS LÁSZLÓ**
A KATONAI RANGOK TERMINOLÓGIÁJA II. RÁKÓCZI FERENC
CONFESSIO PECCATORIS CÍMŰ MŰVÉBEN
- **KINCSES KATALIN MÁRIA**
RÁKÓCZI-SZOBROK KÜLHONBAN
- **SZEMLE**
BLÉNESI ÉVA, KISS MÁRTON, NAGY KORNÉL,
TÓTH FERENC ÍRÁSAI

Ára: 600 Ft
Előfizetőknek: 500 Ft

TERJESZTI A MAGYAR POSTA

Előfizethető személyesen a postahelyeken és a kézbesítőknél, vagy a Központi Hírlap Iroda zöldszámán: 06-80/444-444,
e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 1-303-3440,
vagy levélben a Magyar Posta Zrt. Központi Hírlap Iroda,
Budapest 1008 címen.

Számonként megvásárolható a Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetében
(1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.,
telefon: 224-6700/4624, 4626 mellék), illetve a Penna Bölcsész Könyvesboltban
(1053 Budapest, Magyar utca 40., telefon: 06 30/203-1769).

A Világtörténet 2020-as évfolyamának megjelentetését
a Magyar Tudományos Akadémia és a Nemzeti Kulturális Alap támogatja

nka
Nemzeti Kulturális Alap

TARTALOM

Egy emlékév után. A hazai és külhoni Rákóczi-kutatások újabb eredményei (Tóth Ferenc)	305
<i>Tanulmányok</i>	
Géraud Poumarède: A konstantinápolyi francia diplomácia és a magyarkérdés a Rákóczi-szabadságharc korában	311
Núria Sallés Vilaseca: „Erdély fejedelméhez küldtek csupán.”	
Jacques de Boissimène küldetése III. Ahmed szultán udvarában (1717–1718)	325
Balázs-Szabalski Enikő – Adam Szabalski: II. Rákóczi Ferenc Lengyelországban	335
Elisabeth Saïh – Tóth Ferenc: Rodostótól Párizsig. Egy magyar származású család viszontagságai	345
Tüskés Gábor: A nemzeti identitás történeti konstrukciójához. A pátria képe II. Rákóczi Ferenc önéletrajzi írásaiban	371
Takács László: A katonai rangok terminológiája II. Rákóczi Ferenc <i>Confessio Peccatoris</i> című művében	393
Egyed Emese: Színpadi álom a Rákóczi-emigrációról.	
K. Boér Sándor: <i>Gróf Bonnévál vagyis az idegenek Konstancinápolyban</i>	409
Kincses Katalin Mária: Rákóczi-szobrok külhonban	431
<i>Műhely</i>	
Korpás Zoltán: Mexikói aranyesők a magyarországi oszmán terjeszkedés ellen?	467
<i>Szemle</i>	
A Próféta-ábrázolások európai kultúrtörténete (Tóth Ferenc)	481
A Lengyel–Litván Unió kapcsolatai a Szafavida Birodalommal és az ecsmiadzini katolikoszátussal (Nagy Kornél)	486
Hogyan látja az utókor az örmény genocídiumot?	
Gondolatok <i>Az emlékezet száz éve</i> című könyv margójára (Blénesi Éva)	490
A Szabad Francia Erők a második világháborúban. Az ellenállás megszervezése és a nemzetközi fegyveres együttműködés (Kiss Márton)	496

CONTENTS

After a Year of Remembrance: Results of Recent Researches on the Rákóczi Era at Home and Abroad (Ferenc Tóth)	305
<i>Studies</i>	
Géraud Poumarède: French Diplomacy at the Porte and the Hungarian Question during the War of Independence of Francis II Rákóczi	311
Núria Sallés Vilaseca: "I Was only Sent to the Prince of Transylvania": Mission of Jacques de Boissimène to the Court of Sultan Ahmed III (1717–1718)	325
Enikő Balázs-Szabelski – Adam Szabelski: Francis II Rákóczi in Poland	335
Elisabeth Saïh – Ferenc Tóth: From Rodosto to Paris: The Vicissitudes of a Family of Hungarian Origins	345
Gábor Tüskés: To the Historical Construction of National Identity: The Image of Hungary in the Autobiographical Writings of Francis II Rákóczi	371
László Takács: Terminology of Military Ranks in <i>Confessio Peccatoris</i> , the Work of Francis II Rákóczi	393
Emese Egyed: A Dream on Stage about Exile: Sándor K. Boér: <i>Bonnéval or the Strangers in Constantinople</i>	409
Katalin Mária Kincses: Rákóczi Statues Abroad	431
<i>Workshop</i>	
Zoltán Korpás: Mexican Gold Pesos against the Ottoman Expansion in Hungary?	467
<i>Book Reviews</i>	
A European Cultural History of the Representations of the Prophet (Ferenc Tóth)	481
The Relations of the Polish–Lithuanian Commonwealth with Safavid Iran and the Catholicosate of Etchmiadzin (Kornél Nagy)	486
The Armenian Genocide as Seen by Posterity: Reflections on the Margins of the Book Entitled <i>A Hundred Years of Memory</i> (Éva Blénesi)	490
The Free French Forces in World War II: Organizing Resistance Movement and International Cooperation (Márton Kiss)	496

NÚRIA SALLÉS VILASECA*

„Erdély fejedelméhez küldtek csupán”

TANULMÁNYOK

Jacques de Boissimène küldetése
III. Ahmed szultán udvarában (1717–1718)

Tanulmányom Jacques de Boissimène francia–spanyol követ drinápolyi kiküldetését mutatja be, amelynek során, a pozsareváci béke előkészítő tárgyalásainak időszakában II. Rákóczi Ferenc fejedelem mellett szolgált, és bevezetést nyert III. Ahmed szultán udvarába is.¹ De miért küldött V. Fülöp spanyol király követet Drinápolyba? 1717 nyarán, a szardíniai spanyol hódítás következményeképpen vége szakadt az utrechti, a rastatti és a bádeni békeszerződések által megteremtett törekeny békének. A spanyol uralkodó, V. Fülöp erődemonstrációt tartott a világpolitika színpadán, ami nyílt konfrontációt jelentett VI. Károly német-római császárral [magyar királyként III. Károly – a ford.], aki a spanyol örökösödési háborút követő rendezés során megőrizte a szárd királyi címet. A fegyverszünet megkötése után három évvel V. Fülöp újból háborút indított a spanyol trónra korábban igényt tartó osztrák vetélytársa ellen.

A spanyol örökösödési háború óta VI. Károly és V. Fülöp csupán egyszer cselekedett összehangoltan, szövetségesként – a Velence védelmére hirdetett kereszties hadjárat, vagyis a velencei–osztrák–török háború során. Az Oszmán Birodalom 1714 decemberében üzent hadat a Velencei Köztársaságnak, és 1715 nyarán elfoglalta Tinosz és Éjina szigetét, valamint Korinthosz környékét. A császár elkötelezte magát arra, hogy háborúba lép a törökökkel szemben Magyarország területén, V. Fülöp pedig tíz hadihajót küldött a pápai flotta megerősítésére. Az 1716 nyarán vezetett közös kereszties hadjárat sikeres volt: az osztrák erők győzedelmeskedtek a pétervárad és a temesvári csatában (1716 augusztusában, illetve októberében), a spanyol hajókkal megtámogatott flotta pedig Korfu ostromának feladására kényszerítette a törököket.

A hadjárat a következő év tavaszán folytatódott, V. Fülöp azonban ezúttal nem a törökök, hanem Szardínia ellen fordította hajóit, kihasználva, hogy a terület uralkodójának, VI. Károlynak a csapatai még mindig Magyarországon tartózkodtak. V. Fülöp támadása VI. Károly ellen azonban rossz előjelekkel indult, miután Savoyai Jenő az osztrák seregek élén váratlan győzelmet aratott Nándorfehérvár alatt, 1717. augusztus 16-án. A VI. Károly és III. Ahmed közeli békekötéséről szóló

* A szerző az Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, Departament d’Humanitats – Institut d’Història Jaume Vicens Vives GEISCAM docense (08005 Barcelona, Ramon Trias Fargas, 25–27., nuria.salles@upf.edu).

¹ Ez a cikk doktori kutatásaim eredményeire támaszkodik. Jacques de Boissimène drinápolyi küldetéséről korábban a *Revue d’histoire diplomatique*-ban jelent meg cikkem: Sallés Vilaseca, 2018.

szóbeszédük egyre sokasodtak. Az 1717. évi hadjárat szerencsés kimenetelének köszönhetően a császár uralma alatt egyesítette a Magyar Királyság egész területét, a Temesi Bánságot és Szerbia északi részét is ideértve. A Fényes Porta ekkor a két „császár”, az osztrák és az oszmán uralkodó közötti közvetítésre kérte fel Nagy-Britannia királyát és az Egyesült Tartományok rendi gyűlését. Savoyai Jenő elvben elfogadta a közvetítést, amely, ha sikerrel jár, véget vet majd az osztrák–török háborúnak. V. Fülöp számára tehát komoly veszélyt jelentett volna, ha ez a kezdeményezés sikerre vezet: VI. Károly, miután birodalmának keleti határain békét kötött, minden erejét az itáliai spanyol agresszióra adott válaszcsepásba fektethette volna.

Madrid szemében a törökök és az osztrákok mielőbbi békekötésének lehetősége válságossá tette a pillanatot, és veszélybe sodorta a szardíniai spanyol akció sikerét. Ezért 1717 novemberében V. Fülöp kegyence, Giulio Alberoni bíboros hozzáfogott egy diplomata, Jacques de Boissimène kiküldetésének előkészítéséhez. Boissimène-t II. Rákóczi Ferenc erdélyi fejedelem udvartartásába tervezték küldeni, aki ekkor az Oszmán Birodalom határain belül, Drinápolyban tartózkodott. A küldetés valódi célszemélye azonban nem II. Rákóczi Ferenc volt. Boissimène valódi feladata abban állt, hogy igyekezzen kapcsolatba lépni III. Ahmed szultánnal, és kísérelje meg úgy befolyásolni őt, hogy az osztrák–török háború biztosan folytatódjék.

Kettős küldetésben

Néhány évvel korábban II. Rákóczi Ferenc hiába igyekezett elérni, hogy meghívják a spanyol örökösödési háborút lezáró utrechti, illetve rastatti béketárgyalásokra, és azokon igényeit figyelembe vegyék. Az Erdélyi Fejedelemség kérdését a Magyar Királyság belügyének tekintették. Nem sokkal később azonban újabb lehetőség kínálkozott: 1717 májusában a szultán személyesen hívta meg a fejedelmet drinápolyi udvarába, hogy tárgyaljanak egy lehetséges katonai együttműködésről. III. Ahmed egy keresztény hadtest vezetését ajánlotta fel, illetve az önálló Erdélyi Fejedelemség visszaállítását ígérte a fejedelemnek. Ilyen kilátások mellett írt Rákóczi a spanyol királynak 1717 szeptemberében. Tájékoztatta arról, hogy kihasználva a kínálózó alkalmat elhagyja Párizst, hogy megvédje jogait mint Erdély megválasztott fejedelme, illetve az uralkodótól egy követ kinevezését kérte maga mellé.

A küldetés politikai súlyát mutatja, hogy azt a legnagyobb titok övezte. Az államtitkárság és az államtanács periferiáján dolgozták ki, és egy szürke, nem túl ismert ügynökre bízták, aki hivatalosan nem volt a diplomáciai testület tagja, és nem is futott be hagyományos karriert ezen a területen. Minden dokumentumot, amely a kiküldetésre vonatkozott, szándékosan kétértelmű módon fogalmaztak meg, amitől nehezen érthetőnek tünnek, esetleg több értelmezésre is lehetőséget nyújtottak. Mindez arról tanúskodik, mennyire kényes természetűek voltak a bennük foglalt információk. Az a tény, hogy Ő Katolikus Felsége, a spanyol király arra kívánja ösztönözni az Oszmán Birodalmat, hogy folytassa háborúját egy másik katolikus uralkodó ellen, miközben a pápa keresztes hadjáratra szólít, a korszak

Európájában komoly botránynak minősült, alkalmasnak arra, hogy foltot ejtson V. Fülöp hírnevén.

Amit erről az epizódról tudhatunk, az inkább a kiváltott botrányból következtethető ki, mint közvetlen forrásokból. Főszereplője, Boissimène az események után négy évvel megírta emlékiratait,² amelyben elbeszéli a történetet. Ez a szöveg képezte Eugen B. Denize és Cezary Taracha történészek legfőbb forrását, amikor a diplomáciai küldetést tárgyalták.³ Boissimène munkájáról született ezen kívül egy további, rendkívül érdekes forráscsoport, Jacques de Boissimène ugyanis nem csupán Alberoni bíboros választotta volt a spanyol király képviselőjére Rákóczi mellett, hanem francia ügynök is, akit kémkedni küldtek V. Fülöp udvarába. Orléans-i Fülöp francia régensherceg informátora volt. Mindez valószínűtlennek tűnhetne, ha nem volna tudomásunk Boissimène különböző leveleiről, amelyeket francia kapcsolat-tartójának, Orléans-i Fülöp személyi titkárának, Longepierre bárónak küldött azért, hogy utóbbi közvetítse neki a régens titkos utasításait.⁴

Következésképpen Boissimène-t többdimenziós ügynöki szerepeiben kell vizsgálnunk: V. Fülöp titkos ügynöke volt Rákóczi és közvetetten a szultán mellett, valamint a francia régensherceg kémje a spanyol udvarban. Ez a konstelláció igen érdekes számunkra, és kiemeli a nemzetközi kapcsolatok összetettségét abban a kontextusban, amely minket is foglalkoztat. Különösen fontos, hogy ne becsljük alá a két Bourbon-monarchia, Spanyol- és Franciaország közös érdekeinek súlyát, még akkor sem, ha éppen ekkor egy konfliktus is kibontakozóban volt közöttük (amely később a négyes szövetség háborújaként ismert összetűzésbe torkollott).

A spanyol király követeként Boissimène nyilvánosan csupán rendkívül általános utasításokat kapott, valamint ajánlóleveleket, amelyekben V. Fülöp egy „nagy horderejű hadműveletről” tett említést, amelynek célja Rákóczi támogatása volt abban, hogy visszaszerezze az „ellenségeink” (vagyis Ausztria) által elbitorolt birtokait. Az ajánlólevelekben említett nagy horderejű hadművelet minden bizonnyal az osztrák–török háború folytatása lett volna, amelyet az „italiai” spanyol háborús erőfeszítések egészítettek volna ki (elméletileg ez Nápoly elfoglalását jelentette volna), utóbbit Rákóczi támogatására vezetett „elterelő hadműveletként” is említették a kérdéses levelek. A két művelet kombinációja szükségképpen megosztotta volna az ellenség haderejét, az osztrák és birodalmi csapatokét. Rákóczi egyértelműen profitálhatott volna ebből: Magyarország felszabadításával és a császár által „elbitorolt tartományainak” visszaszerzésével.⁵

Minden jel arra mutat, hogy Boissimène titkos ügynökké választásának pillanatában Alberoni nem tudott arról, hogy előbbi Franciaország régensének, az orléans-i hercegnek az informátora volt. Boissimène 1717. november 22-én tudatta Orléans-i Fülöppel, hogy Alberoni rendkívüli követté nevezte ki Rákóczi udvartartásába. Két héttel később, december 11-én informálta a régens küldetésének teljes

---

2 AGS Estado 8122.

3 Denize, 1993; Taracha, 2012a; Taracha, 2012b.

4 AD MD Espagne 150, exp. 4.

5 AGS Estado 8122. Őfelsége V. Fülöp Erdély fejedelméhez. Az ajánlólevél másolata, 1717. november 30. Alberoni bíboros Ó Főméltóságához, Erdély fejedelméhez, másolat, 1717. november 30.

tartalmáról is, úgy, ahogyan azt Alberoni előszóban előadta számára, megjegyezvén, hogy ha az orléans-i herceg nem találja helyénvalónak a feladatot, elég, ha feltartóztatja őt Marseille kikötőjében, mielőtt hajóra száll, és kelet felé indul.⁶

1718. január 19-én a régens helyben hagyta a küldetést, és a következő bátorító szavakkal indította útnak Boissimène-t: „Longepierre 1718. január 19-i válaszában elégedettségét fejezte ki tevékenysége iránt. Arra buzdította, hogy továbbra is a lehető leggyorsabban és a lehető legjobban hajtsa végre a rá bízott küldetést, minthogy a mi érdekünk ezt diktálja, és kívánjuk, hogy sikerrel járjon.”⁷ Boissimène 1717. november 30-án hagyta el Madridot, és 1718. március 12-én érkezett Drinápolyba. Rákóczi 1718. március 15-én fogadta először nyilvános audiencián.⁸

Béke vagy háború?

Küldetésének híre már utazása közben európai léptékű botrányt kavart, mivel elfogták Rákóczi egyik levelét, amelyben a fejedelem beszámol arról, hogyan magyarázta el Mehmed pasának, a nagyvezírnek, hogy Spanyolország érdekelt a háború folytatásában a Földközi-tenger térségében. A pápa ugyanekkor kereszties hadjáratot hirdetett. VI. Károly ezután közvetlenül a Vatikánhoz fordult az ügygel, és nyilvánosan vádolta meg V. Fülöpöt az erdélyi fejedelemmel – „a lázadó Ragotzki”-val –, illetve a Fényes Portával való szövetkezéssel. A feljelentés 1718. március 16-án született, vagyis éppen egyetlen nappal azután, hogy Boissimène megérkezett Rákóczi környezetébe. Küldetésére ugyan nem derült fény, de Európa már résen volt.⁹ A szituációt igen könnyen lehetett a spanyol király kettős árulásaként értelmezni (aki megtörte a keresztény fejedelmek egységét, és nem teljesítette háborús kötelességét a törökkel szemben). Úgy tűnt, ami a háborús célokat illeti, V. Fülöp spanyol király érdekei feltűnően egyeztek a szultánéival.

Alberoni miniszter számára nyilvánvaló volt, hogy V. Fülöp szavahihetőségét komolyan veszélyeztetné az európai hatalmi körökben, ha Boissimène drinápolyi küldetésére fény derülne. Nem volt tilos a Fényes Portával való kapcsolattartás, de Boissimène-t könnyen lehetett volna azzal vádolni, hogy ezt a kapcsolatot a diplomáciához legkevésbé sem méltó céllal létesítette: hogy háborút szítson, ráadásul egy katolikus uralkodóval szemben, az Oszmán Birodalom hatalmának növelésével. Alberoni ezért késlekedés nélkül hazarendelte Boissimène-t.¹⁰ A kommunikáció lassúsága miatt azonban Alberoni levele, amelyben közli, hogy Boissimène

6 AD MD Espagne 50, exp. 4.

7 AD MD Espagne 50, exp. 4.

8 AD CP Espagne 269, ff. 86–92. Boissimène Longepierre-nek, 1718. április 26.

9 Gallas jelentései nyújtanak némi betekintést Boissimène küldetésének mibenlétébe, ő azonban Giuseppének nevezi a követet, és azt állítja, még Madridban tartózkodik, várva, hogy hajóra szállhasson. Egy jelentésének részlete, valamint egy audiencia elnagyolt leírása megtalálhatóak a madridi nemzeti történeti levéltárban: AHN Estado 2884/1.

10 AGS Estado 8122. Alberoni Boissimène-hez, 1718. március 16. Megjegyzendő, hogy a dátum éppen Gallas gróf feljelentésének napjával egyezik. Valószínűsíthető, hogy a levelet előbbre keltezték, hogy a két dátum megegyezzen.

küldetése véget ért, és azonnali hazatérésre szólítja fel a követet, csak június 11-én érkezett meg Drinápolyba, Boissimène-nek pedig további négy hétre volt szüksége, hogy megszerezze a hazatéréséhez szükséges útleveleket. A titkos ügynök tehát összesen három és fél hónapot töltött Rákóczi udvartartásában, 1718. március 13-tól július 7-ig.

Megérkezésekor a pozsareváci béke megkötésére vonatkozó tárgyalások már folyamatban voltak, és a szultán udvara különböző politikai irányvonalakat képviselő érdekcsoportok összeütközésének színterévé vált. A béketárgyalások előkészületei során egyébként nem volt szó a háború tényleges befejezéséről vagy tűzszünetről: minden fél a háború folytatását tekintette alapvetésnek. Boissimène – és Rákóczi – számára az egyetlen lehetséges stratégia a béketárgyalások elnyújtása volt, hogy minél inkább késleltessék a béke aláírását, remélve, hogy egy váratlan esemény következtében az lehetetlenné válik.¹¹

Boissimène első meghallgatása alkalmával átnyújtotta Rákóczinak az Alberoni bíboros által a spanyol király nevében kiállított ajánlóleveleket. Ezek a levelek – noha gondosan úgy szerkesztették őket, hogy csakis egy keresztény fejedelem színe előtt igazolhatták a követet – rögtön a nagyvezír kezei közé kerültek. Boissimène ettől kezdve Rákóczi közvetítésével kommunikált a nagyvezírral, míg minden ténykedéséről beszámolt a francia régensherceg titkárának, Longepierre bárónak is.

Boissimène célja az volt, hogy súlyt adjon a Rákóczi által képviselt álláspontnak, amely az osztrák–török háború folytatásának szükségességét hangsúlyozta a spanyol király új, itáliai hadmozdulatainak kihasználásával. A nagyvezír meggyőzéséhez Boissimène-nek elsősorban V. Fülöp katonai erejéről kellett tájékoztatást nyújtania.¹² A spanyol hadak gyengeségéről kialakult nézet elterjedtségét mutatja, hogy a nagyvezír által Boissimène-nek feltett egyetlen kérdés az volt, van-e bármilyen esélye egy esetleges francia–spanyol szövetségnek, hogy együttes erővel támadhassanak az osztrák császárra. Boissimène-nek nem volt módjában válaszolni erre a kérdésre. Annak megállapítására szorítkozott, hogy a spanyol király egymaga is rendelkezik akkora tengeri haderővel, amely jó időre lefoglalná a császárt az itáliai fronton.

Április 26-án a követ levelet kapott Alberoni bíborostól, amelyben különös információk foglaltattak egy Franciaország, Spanyolország és Szicília királyai között kötendő, VI. Károly császár elleni szövetségről. Boissimène így számolt be a levélről: „Most kaptam egy levelet Őeminenciájától [Alberoni bíborostól], amelyben tudatja velem, hogy Franciaország, Spanyolország és Szicília királyai között szövetségkötés készülődik, hogy biztosítsa az erőegyensúlyt Európában; megakadályozza ugyanis, hogy a Főherceg rátegye a kezét Itáliára, ami nekem nagy öröömre szolgál. Kíváncsi voltam, hogy a Nagykövet úr [a konstantinápolyi francia követ] is tudja erről, hogy a maga részéről ő is akként ténykedjék, hogy ezek az emberek itt ne kössenek békét. Félek, nehogy ez a hír túl későn érkezzon.”¹³

---

11 AD CP Espagne 269, ff. 86–92. Boissimène Longepierre-hez, 1718. április 26.

12 Sallés Vilaseca, 2016b.

13 AD CP Espagne 269, ff. 86–92. Boissimène Longepierre-hez, 1718. április 26.

Boissimène rögtön megértette, milyen jelentőséggel bírna, ha Franciaország követe megerősíthetné a szövetség hírére a Fényes Portának. A francia követ, Jean-Louis d'Usson, Bonnac márkija valóban tudomást szerzett a levél tartalmáról, Boissimène drinápolyi tartózkodásáról és küldetésének jellegéről. Ő volt az, aki meggyőzte a nagyvezírt arról, hogy érdemes személyesen is meghallgatnia a spanyol követet. Rákóczi és Boissimène 1718. május 13-án járulhatott a nagyvezír elé.¹⁴ Az ünnepélyes alkalomról Boissimène által készített memorandum címzettjei a „korábban nem tájékoztatott hatalmak” voltak, amelyeknek a követ azt javasolta, hogy „függessék fel azokat a tárgyalásokat, amelyek során elkötelezhetnék magukat, és folytassák a tárgyalást mindaddig, amíg Spanyolország királya meg nem valósítja azon terveit, amelyekről követe a jelen memorandumban nyújt tájékoztatást”.¹⁵ A spanyol követ igyekezett hangsúlyozni a spanyol armada képességeit és erejét, csakúgy, mint V. Fülöp elszántságát a Nápolyi Királyság haladéktalan megtámadására.

Meggyőződésem, hogy Boissimène küldetésének teljesítését csakis a francia segítség tette lehetővé, ami több alkalommal is létfontosságúnak bizonyult. Több tényező is a francia segítség hipotézisét támasztja alá. Orléans hercege, Fülöp kétszeresen is érdekelt volt ebben: egyrészt mint Franciaország régense, másrészt mint a VI. Károly és V. Fülöp konfliktusában való közvetítésre kijelölt méltóság. A török elleni háború folytatása arra kötelezte volna a császárt, hogy a délkeleti fronton sorakoztassa föl csapatait, ami lehetetlenné tette volna számára, hogy megerősítse itáliai garnizonjait. A Magyarországon lekötött erők tehát arra ösztönözték volna VI. Károlyt, hogy igyekezzen diplomáciai úton rendezni a bonyolult itáliai helyzetet. Közvetítői minőségében, Nagy-Britannia királyával karöltve a herceg arra törekedett, hogy a spanyol és az osztrák uralkodó kénytelen legyen elfogadni az általuk vázolt megoldást. Amennyiben VI. Károlyt egyidejűleg a török szultán és a spanyol király is megtámadná, a császár sokkal nagyobb valószínűséggel fogadná el a Franciaország és Nagy-Britannia által kidolgozott békeszerződés-javaslatot az itáliai háború lezárására, azt remélhetné ettől ugyanis, hogy így a két konfliktus egyikének véget vethet.¹⁶ Ebből a forgatókönyvből következően az orléans-i herceg nagyobb önállóságot élvezett volna, mint brit társa a közvetítésben, aki igyekezett mielőbb tető alá hozni az osztrák-török békét.

A régensherceg azáltal, hogy engedélyezte a portai francia követ és Boissimène közötti szívélyes viszony kiépítését, megkönnyítette V. Fülöp ügynökének munkáját. Implicit és talán kevésbé feltűnő módon, de mindenképp hatékonyan.

14 AGS Estado 8122. „Emlékirat a küldetésről, amellyel Őfelsége a Katolikus Király tisztelt meg mint követét Erdély Fejedelme Ő Főméltósága mellett, aki ekkor Drinápolyban tartózkodott...”

15 AGS Estado 8122. „Emlékirat, amelyet Boissimène úr, a Szent Lajos Lovagrend lovagja, Őfelsége a Katolikus Király ezredese és követe Ő Főméltósága Erdély Fejedelme mellett szerkesztett, hogy megcáfolja mindazokat a valótlanságokat, amelyeket Spanyolország Királyának ellenségei terjesztenek a Király dicsőségének csorbítására.”

16 A Bécsből érkező információk is ezt látszottak megerősíteni: Saint-Saphorin, a Hannoverből érkezett bécsi követ is rendkívül pesszimista volt. Meg volt győződve arról, hogy a VI. Károly és V. Fülöp közötti közvetítés kudarcra van ítélve attól a perctől fogva, hogy a pozsareváci béke megkötötték. BL Add MS 37369, f. 28. Saint-Saphorin Stanhope-hoz, másolat.

Következésképpen a drinápolyi francia követ Boissimène küldetésének egyik főszereplője lett.¹⁷ Ahhoz, hogy Boissimène egy hamarosan megkötendő spanyol-francia-szicíliai szövetségre hivatkozhasson, elengedhetetlen volt, hogy Bonnackal való kapcsolatát nyilvánvalóvá és jól láthatóvá tegye. Bonnac a maga részéről szívesen állt Boissimène rendelkezésére, és megerősítette, hogy az osztrák-török háború folytatása, amit Boissimène igyekezett elérni, Franciaországnak is érdekében áll. Nem Boissimène kitalációja, hogy Bonnac segítséget nyújtott neki drinápolyi ténykedésében, a francia követ dicsérte Spanyolország katonai erejét, és elültette a kételety az osztrákok megbízhatóságát illetően. A brit diplomaták, például Whitworth à La Haye követ, gyanakodva figyelték, és igyekeztek rájönni, miben is mesterkedik a francia követ a Portán: „Az itteni követek többsége attól tart, hogy a Régens nem őszinte; nem tartják összeegyeztethetőnek a valódi békevágyat Bonnac úr portai viselkedésével, valamint a császárral kötendő különbéke előmozdítására és az osztrák követ leváltására irányuló francia intrikákkal.”¹⁸

A Boissimène küldetésével kapcsolatos francia magatartás arra enged következtetni, hogy Franciaország külpolitikája rugalmas volt, és független a brit irányvonaltól. Franciaország kormányzójaként a régens célja az volt, hogy a külpolitikában nyitva hagyjon minden lehetőséget, ami a királyság megerősödését, főleg pedig az európai stabilitás biztosítását szolgálhatja (országának nagy szüksége volt a békére, ahogyan azt többször meg is jegyezte). Franciaország volt az V. Fülöp és VI. Károly közti békekötés egyik garanciája, de 1718 áprilisában úgy tűnt, a béke-terv bármelyik pillanatban meghiúsulhat. Nem kétséges továbbá, hogy a régensherceg kötelességének érezte, hogy mindent megtegyen, amivel a császárt bizonytalanságban tarthatja. A francia-oszmán szövetség hagyományosan ezt a szerepet töltötte be a nemzetközi politikában, és ezúttal is így működött.¹⁹

Abból, hogy a nagyvezír nem engedélyezte Rákóczi és Boissimène sietős távozását Drinápolyból, jól látszik, hogy igyekezett a pozsareváci béke tárgyalásai során mindvégig elnyújtani az üléseket és fenntartani a Spanyolországgal való szövetség lehetőségét. Gyakorlatilag az Ausztriával való békekötés pillanatáig helyben maradásra kötelezte őket.²⁰ Jacques de Boissimène 1718. július 2-án szerezte meg az Oszmán Birodalom elhagyásához szükséges útleveleket. A pozsareváci békét július 21-én írta alá a szultán és VI. Károly.

Az osztrák-török béke megkötése után két, V. Fülöpöt hátrányosan érintő esemény követte egymást: a császár belépett a négyes szövetségbe, majd a Passerofoknál vereséget szenvedett a spanyol armada. A spanyol király határozottan visszatámasztotta a francia és brit közvetítést, noha tudta, hogy ez hadüzenet mindenkinek; miután nem sikerült La Haye követségének segítségével szövetséget kötnie Oroszországgal, az ír Patrick Lawlesst nevezte ki moszkvai és stockholmi követnek. Ez az

---

17 Lepore, 1943. 32. n. 2.

18 BL Add MS 37367, f. 23. Whitworth Bothmer-hez, 1718. február 7/18.

19 Schefer, 1894. xxxii. A külön Bonnac számára a szultáni udvarba küldött utasítások kelte: Párizs, 1716. május 30. Közli: Duparc, 1969. 211–239.

20 AGS Estado 8122. A nagyvezír, Ibrahim pasa Rákóczi fejedelemhez címzett levelének fordítása.

újabb próbálkozás is kudarcra volt ítélve: az *ellenszövetség* létrehozásának kísérlete tovább gyöngítette Spanyolország helyzetét egy egyre bonyolódó háborúban.

Ami Boissimène-t illeti, az ő küldetése túlságosan kényes természetű volt ahhoz, hogy szabadon járhasson titkaival, így mikor hazatért Drinápolyból, Madridban börtönbe vetették.²¹ Szabadulása után egy nagyobb utazásra vállalkozott, amelynek során megírta emlékiratait a küldetéséről – ettől újra alkalmazást és jutalmazást remélt a Katolikus Király udvarában. 1719 decembere óta azonban a Boissimène-t Rákóczi mellé küldő Alberoni bíboros is száműzetésben volt. Sem a külügyminiszter, sem Daubenton, a király gyóntatópapja nem adott hitelt a Boissimène drinápolyi küldetéséről szóló elbeszélésnek.²² A külügyminisztériumban egyetlen dokumentum sem maradt, ami igazolta volna, hogy valaha is létezett ilyen kiküldetés – a franciaországi levéltárak viszont megőrizték a titkát.

Fordította: Eszik Veronika

Forrás- és irodalomjegyzék

1. Kiadatlan források lelőhelyei

AD

Archives Diplomatiques, Párizs

AGS

Archivo General de Simancas

AHN

Archivo Histórico Nacional, Madrid

BL

British Library, London

2. Kiadott források és szakirodalom

Alonso Aguilera

1977 Alonso Aguilera, Miguel Ángel: *La conquista y el dominio español de Cerdeña, 1717–1720. Introducción a la política española en el Mediterráneo posterior a la Paz de Utrecht*. Valladolid, 1977.

Baudrillart

1890–1901 Baudrillart, Alfred: *Philippe V et la Cour de France*. Vol. I–V. Paris, 1890–1901.

Bély

1990 Bély, Lucien: *Espions et ambassadeurs au temps de Louis XIV*. Paris, 1990.

1999 Bély, Lucien: *Les relations internationales en Europe, XVIIe–XVIIIe siècles*. Paris, 1999.

21 Boissimène-t 1719 áprilisában tartóztatta le Blas de Loya, akit Alberoni két levélben utasított erre, 1719. április 17-én, illetve 24-én. AHN Estado 2884 (1). Szintén Alberoni levélben megfogalmazott parancsára szabadult 1719. november 14-én. AGS Estado 8122.

22 Taracha, 2012b. 63. közli a király gyóntatópapja, Daubenton kommentárját Boissimène emlékiratai tárgyában.

2007 Bély, Lucien: *L'art de la paix en Europe. Naissance de la diplomatie moderne, XVIe-XVIIIe siècle*. Paris, 2007.

Bérenger

1990 Bérenger, Jean: *Histoire de l'Empire des Habsbourg, 1273-1918*. Paris, 1990.

Bourgeois

1910 Bourgeois, Émile: *La diplomatie secrète au XVIIIe siècle*. T. II. *Le secret des Farnèse. Philippe V et la politique d'Alberoni*. Paris, 1910.

Castro

2004 Castro, Concepción de: *A la sombra de Felipe V. José de Grimaldo, ministro responsable (1703-1726)*. Madrid, 2004.

Denize

1993 Denize, Eugen: Las relaciones de Francisco II Rakoczi con España. In: *Manuscrits*, 11. (1993) 169-179.

Duparc

1969 Duparc, Pierre: *Recueil des instructions données aux ambassadeurs et ministres de France depuis les traités de Westphalie jusqu'à la Révolution française*. T. XXIX. *Turquie*. Paris, 1969.

Ingrao-Samardžić-Pešalj

2011 *The Peace of Passarowitz, 1718*. Eds.: Ingrao, Charles - Samardžić, Nikola - Pešalj, Jovan. Purdue, 2011.

Lepore

1943 Lepore, Feliciano: *Un capitolo inedito di Storia Mediterranea. Spagna e Impero Ottomano nel secolo XVIII*. Firenze, 1943.

Mantran

1989 Mantran, Robert: *Histoire de l'Empire Ottoman*. Paris, 1989.

Michaud

2010 Michaud, Claude: Raison d'État et conscience chrétienne. L'ambassade du marquis de Nointel auprès de la Porte ottomane. In: *Entre Croisades et révolutions. Princes, noblesses et nations au centre de l'Europe (XVI-XVIIIe siècles)*. Paris, 2010. 265-276.

Ozanam

1998 Ozanam, Didier: *Les diplomates espagnols du XVIIIe siècle. Introduction et répertoire biographique (1700-1808)*. Madrid-Bordeaux, 1998.

Petrocchi

1955 Petrocchi, Massimo: *La politica della Santa Sede di fronte all'invasione ottomana (1444-1718)*. Napoli, 1955.

Poumarède

2004 Poumarède, Gérard: *Pour en finir avec la Croisade. Mythes et réalités de la lutte contre les Turcs aux XVIe et XVIIe siècles*. Paris, 2004.

Sallés Vilaseca

2016a Sallés Vilaseca, Núria: *Giulio Alberoni y la dirección de la política exterior española después de los tratados de Utrecht (1715-1719)*. [Dissertació, Universitat Pompeu Fabra.] Barcelona, 2016.

2016b Sallés Vilaseca, Núria: „Que nos odien, si también nos temen”. El razonamiento estratégico detrás de las campañas de Cerdeña y Sicilia (1717-1718). In: *Vegueta. Anuario de la Facultad de Geografía e Historia*, 16. (2016) 313-334. DOI: <http://orcid.org/0000-0001-7095-8810>.

2018 Sallés Vilaseca, Núria: La mission de Jacques de Boissimène à la cour du sultan Ahmet III (1717–1718). In: *Revue d'histoire diplomatique*, 3. (2018) 251–268.

Schefer

1894 Schefer, Charles: *Mémoire Historique sur l'Ambassade de France à Constantinople par le marquis de Bonnac*. Paris, 1894.

Taracha

2012a Taracha, Cezary: *Ojos y oídos de la Monarquía borbónica. La organización del espionaje y la información secreta durante el siglo XVIII*. Madrid, 2012.

2012b Taracha, Cezary: *Misja pułkownika Boissimène. Meandry polityki zagranicznej Hiszpanii Filipa V*. Lublin, 2012.

Tóth

2018 Tóth Ferenc: A francia külpolitika és Magyarország a pozsareváci béke idején. In: *Aetas*, 33. (2018) 4. sz. 20–34.

NÚRIA SALLÉS VILASECA

“I WAS ONLY SENT TO THE PRINCE OF TRANSYLVANIA”

MISSION OF JACQUES DE BOISSIMÈNE TO THE COURT OF SULTAN AHMED III (1717–1718)

The article focuses on the secret mission of Jacques de Boissimène, envoy of Philip V of Spain to Francis II Rákóczi, prince of Transylvania. The goal of Boissimène’s mission (acting unimpeded by the duty of crusade which had been decreed in 1716) was to influence Sultan Ahmed III and ensure the continuation of the Austro–Turkish war which kept the Emperor Charles VI’s military forces occupied in his dominions’ eastern border, whilst the king of Spain deployed a military attack on the kingdom of Sardinia – also a dominion of the Emperor. But the envoy was not only a diplomat of Philip V: at the same time, he was also an informer of the French Regent, the Duke of Orléans. The overlapping of these functions leads us to assess and analyze the intertwining interests of the two Bourbon monarchies, the French and the Spanish one, while they both take part in a conflict – the War of The Quadruple Alliance – where they are on opposite sides.